

E tabaki tu e na i vola tukutuku oqo na mataqali veitokoni e tu, kei koya ko rawa ni veitaratara kaya kevaka e tara na nomu bula na leqa ni laba.

E rawa ni vakaleqai na i tovo ni vakasama kevaka e labati e dua. E na vukei iko, nomu matavuvale kei ira na wekamu na veitokoni e na veika e tarai kina na nomudou bula e na vuku ni cala vakalawa e caka. E bibi kina na kena kunei na mataqali veitokoni me veiganiti. Era tu e na vanua ko vakaitikotiko kina na veitabana era kena dau e na veiqaravi e na leqa ni i tuvaki ni yalo kei na bula e na veisiga; era rawa ni tokoni iko. Qiria na Victims Information Line e na 0800 650 654 ka taroga kina na i soqosoqo ni veitokoni e voleka vei iko.

Yalovinaka raica na i tinitini ni i vola tukutuku oqo, na vanua ni veitaratara kei na i vakamacala leleka ni so na vosa, kei na i vakamacala leleka ni veivosa e so (glossary).

Na dodonu nei koya e caka vua na cala vakalawa

E nomu na dodonu me tukuni vei iko na mataqali veiqaravi e tu ka rawa ni vukei iko, me dau tukuni vei iko mai na mataveilewai na i tosotoso ni veika me baleta na nomu kisi, kei na veika e dodonu mo kila ka namaka e na gauna ko lako kina ki na veilewai.

E nomu na dodonu mo vakaraitaka ki na mata veilewai na veika e vakaleqai kina na nomu bula, e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Kevaka e cakava vei iko na cala vakalawa e dua na gone se dua e qase cake ga vakalailai, e nomu dodonu mo tiko e na bese ni vuvale mo vakaraitaka kina na ka ko vinakata me caka.

E na so na kisi, e nomu na dodonu se ko koya e matataki iko, mo vosa e na veika me baleta na vunitaki ni yaca, na sereki vakawawa, na vesu tiko ga e vale, se na sereki koso.

E rawa ni ko namaka na veiqaravi e rakorako, e vakaraitaki kina na loloma kei na vakarokoroko, mai vei ira na vakaillesilesi e na vale ni veilewai, ira na ovisa kei ira taucoko era vakaitavi e na nomu kisi. E nomu na dodonu me kua ni vakaraitaki e dua na ka me baleti iko.

Wilika na i vola tukutuku na Victims Code ni vakamacalataki tu kina na veika ko rawa ni namaka me baleta na nomu dodonu, kei na i vakarau ni veiqaravi e dodonu me soli vei iko. E tabaki vata e na neitou website e na victimsinfo.govt.nz website, na i vakamacala oqo kei na so tale ga na i tukutuku yaga.

Kevaka ko nanuma ni sega ni soli vei iko na nomu dodonu, se ko sega ni qaravi e na i vakatagedegede e dodonu me soli vei iko, e rawa ni ko vakaraitaka na nomu kudru. Raica na neitou website e na victimsinfo.govt.nz, se qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654.

Na veivakaqaqai

E sega ni gauna rawarawa vei ratou na lewe ni vuvale nei koya e labati kei ira na nona i tokani, na veivakaqaqai e caka. E bibi sara na kena soli na veitokoni e veiganiti kevaka e vakamatei e dua na lewe ni nomu vuvale se wekamu.

E na lesi e dua na ovisa me dau veitaratara kei na nomu matavuvale e na veigauna. E nona i tavi na ovisa oqo me vakaraitaka tiko vei iko e na veigauna taucoko, na veika me baleta na veivakaqaqai kei na veilewai e na caka. E na sauma na taro taucoko ko via taroga, ka raica ni ko sa veitaratara tiko kei na tabana ni mataqali veitokoni me veiganiti kei iko.

E dina ni na dredre sara vei ratou na lewe ni vuvale, e na vinakati me kua ni tosoi tani na yago ni mate me yacova ni sa kumuni oti na veika me i vakadinadina. E na dikeva na yago ni mate ko koya na vuniwai e dau qarava na dikevi ni yagodra na mate me laurai na vu ni mate. E caka oqo me rawa kina ni kumuni na i vakadinadina bibi me vakayagataki e na veilewai.

E na dede sara na veivakaqaqai ni caka na laba. E dodonu me ratou vakaraitaka na ovisa na ka e yaco, ko koya e veilabati kei na i naki ni nona laba. E na tukuna tiko vei ratou na nomu vuvale na veika e yaco tiko, ko koya na ovisa digitaki me qaravi iko. E na vukei iko tale ga e na kena vakarautaki na veika me baleta na veibulu, ka cakava vei iko e vuqa tale na ka e tu me caka.

.....

E na gauna e ratou veivakaqai tiko kina na ovisa, e rawa ni ratou vakatarogi ratou na lewe ni nomu vuvale kei ira tale e so, ka kumuni i vakadinadina me vaka na i taba se na macala ni nodratou vakadidike koi ratou e ratou dau dikeva na vu ni mate. Kevaka sa rauta na i vakadinadina e ratou sa kumuna rawa na ovisa, e ratou na vesuka ka beitaki koya e cakava na cala vakalawa.

NA SEREKI VAKAWAWA

Ni sa vesu oti e dua, e na rawa ni sereki tale me yacova na siga me na tiko kina e na veilewai. E vakatokai oqo me sereki vakawawa. E na so na gauna, e na virikotori e so na ka me vakamura ko koya, me vaka na vanua me tiko kina, ka yalani tale ga na gauna e rawa ni biuta kina na nona i tikitiko. Kevaka e ratou nanuma na ovisa ni rawa ni vakaleqai na nomu bula se na nodra bula na lewe ni vanua ko vakaitikotiko kina, e na tiko vakavesu ko koya sa beitaki me yacova na siga ni veilewai, me na qai kerea tale kina me sereki vakawawa.

E na soli vei iko na galala mo vakaraitaka na nomu nanuma me baleta na nona sereki vakawawa. E rawa tale ga ni ko digia me vakacurumi na yacamu e na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa me sala ni veitaratara kei ira, me rawa kina ni dau tukuni yani vei iko na i tukutuku me baleti koya e cakava na cala ni sa tau oti na nona i totogi. E vunitaki na kemu i tukutuku. Kevaka ko vinakata, e rawa ni ko digitaka e dua tale me dau vakau vua na i tukutuku oqo.

NA I TUKUTUKU ME BALETA NA VEILEQA E SOTAVI E NA VUKU NI CALA VAKALAWA E CAKA

Ko na kerei kevaka ko vinakata mo solia na nomu i tukutuku me baleta na veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Na i tukutuku oqo e na vakaraitaka e na veilewai na veileqa ko sotava vata tiko kei ratou na nomu vuvale kei na wekamu, e na vuku ni cala e caka vei iko. E rawa ni ratou vukei iko e na kena volai na nomu i tukutuku, na ovisa e dau veitaratara tiko yani kei iko, na tabana ni veitokoni na Victim Support, se dua tale na i soqosoqo ni veitokoni. Raica e so tale na ka me baleta na nomu i tukutuku ni veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka, e na ruku ni ulutaga *Na lewa ni veilewai kei na i totogi e tau.*

Na veitokoni

E tu e levu na mataqali veiqaravi ni veitokoni me vukei iko.

NA VEIQARAVI NI VEITOKONI NI YACO NA LABA.

Oqo na nodra veiqaravi na kena dau me vukei iko kei na nomu vuvale kei ira na wekamu, e na gauna taucoko sara e cakacakataki tiko kina na kisi kei na gauna sa cava kina na kena qaravi. E na vakadeitaka na nomu tokoni tiko e na veika me baleta na i tuvaki ni yalomu, kei na tokoni ni nomu bula e na veisiga. E ratou na raica na ovisa mo veitaratara kei na tabana ni veiqaravi oqo, se mo qai veitaratara kei na Victim Support e na naba 0800 842 846.

NA NODRA VEITOKONI NA KENA DAU E NA VEIVAKASALATAKI

E 30 na gauna ni veivakasalataki mai vei ira na kena dau, e soli vei ira na vuvale kei na wekai koya e labati, kei ira era raica e liu na laba e caka. Veitaratara kei na Victim Support mo taroga kina ke rawa ni soli vei iko na veivakasalataki mai vei ira na kena dau, kei na sala ni kena kerei.

NA NODRA CALA VAKALAWA NA CAURAVOU KEI NA GONE YALEWA

Kevaka e cakava na cala vakalawa e dua e se bera ni yabaki 17, e na duidui na kena qaravi, ni na qarava na tabana ni vakatulewa me baleti ira na i taba gone. E bibi sara na nodra okati ko ira e caka vei ira na cala vakalawa e na veiqaravi ni tabana ni vakatulewa me baleti ira na i taba gone, ka nomu dodonu mo tiko e na kena bose vakavuvale.

E levu na mataqali veivuke e tu e na tabana ni veiqaravi vei ira na gone kei na matavuvale, na Child, Youth and Family (CYF), kei na mataveilewai, me baleta na tabana ni vakatulewa vei ira na i taba gone. E na veitaratara yani kei iko e dua na vakaillesilesi ni CYF e dau qaravi ira na veimatavuvale.

NA VEIVUKE VAKAILAVO

E tu na uma i lavo e rawa ni soli vei iko me vukea e so na ka ko saumi e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Mo kila kevaka e rawa ni soli vei iko na veivuke vakailavo oqo, kei na sala me kerei kina, veitaratara kei na Victim Support e na naba 0800 842 846.

.....

- E kena i yalayala e cake na \$5000, e rawa ni soli ki na lewe ni vuvale voleka me vakalailaitaka na leqa e sotavi e na vuku ni laba. E soli na veivuke oqo me vukea na kena muduki koso na i sau vakacakacaka kei na i sau ni veika raraba.
- E \$124 e na dua na siga (\$64 e na veimama ni siga) e rawa ni soli vei ratou e lima na uabula na lewe ni vuvale, me ratou tiko e na rogoci ni veilewai e na Mataveilewai e Cake.
- E tu na veitokoni vakailavo me baleta na veilakoyaki, na vanua me ia kina na tiko, kei na veika tale e so e saumi e na vuku ni laba, me rawa vei ratou e lewe ono me ratou tiko e na veilewai kei na rogoci ni veika e veivosakitaki e na bose ni Parole Board
- Na i yalayala e cake e \$10,000, e rawa ni soli me vukea na veika me baleta na veibulu. Veitaratara kei na tabana e qarava na leqa ni vakacalaka (ACC) me kerei kina na veivuke oqo.

E na rairai rawa tale ga ni tokoni iko vakailavo e na veika tale e so, na ACC. Kevaka ko via kila e so tale na kena i vakamacala, taroga na tabana ni veitokoni e qaravi iko tiko, se qiria na ACC Claims Helpline e na naba 0800 101 996.

E na veilewai

E na rairai vakavica e na veilewai ko koya e beitaki ni cakava na cala, me vakadinadinataka se cakitaki ni a cakava na cala, se me dikeva ko turaga ni lewa na i vakadinadina me baleta na kisi. E sega ni namaki mo tiko e na veilewai e na veigauna oqori, ia e rawa ni ko tiko kina kevaka ko vinakata.

Kevaka e sega ni vakatusa ko koya e beitaki ni cakava na cala, e na qai kauta na kisi ko koya na dau veibeitaki vua na turaga ni lewa kei na jiuri. E cakacaka vakamatanitu ko koya na dauveibeitaki ka veibeitaki tiko e na vuku ni Matanitu, na ovisa, kei na lewe ni vanua raraba. E na rawa ni vinakati mo soli i vakadinadina ni Matanitu me vukea na kena vakadinadinataka ni a cakava dina na cala vakalawa ko koya e beitaki (raica na i vakamacala e na ruku ni ulutaga *Na la'ki Vakadinadina*).

E na la'ki vakaraitaka vei iko, nomu vuvale kei ratou na wekamu ko koya na dau veibeitaki, na veika e yavu ni veibeitaki kei na vuna, kei na ka e na rawa ni yaco e na veilewai. E vakatau tiko e na veika e yaco e na kisi, na yavu ni veibeitaki me laba se veivakamatei e sega ni nakiti. E na vakamacalataka taucoko vei iko ko dau veibeitaki.

E rawa ni vakatulewataka na mataveilewai me kua ni dua e vakaraitaka na yaca i koya sa vakamatei, se i tukutuku matailalai ka na rawa ni kilai kina ko koya sa mate. E na vakamacalataka vei iko ko koya na dau veibeitaki na i lakolako ni ka e caka.

Tukuna vua na dau vakasala ni mataveilewai vei ira e caka vei ira na cala, na ovisa e qaravi iko tiko, se ko koya e dau tokoni iko, ni ko gadreva na veivuke ni dredre na nomu rogoca na vosa, na nomu yavala, se me dua me vakadewa vosa e na veilewai.

E bibi na nomu taqomaki. Kevaka ko nuiqawaqawataka na nomu bula e na gauna ni veilewai, tukuna vua e dua na ovisa se dua e dau yadra e na vale ni veilewai.

E na so na gauna e ra na dau via kila sara na dau vola i tukutuku na veika me baleta na kisi, ka ra na toso volekati iko yani, nomu vuvale kei ratou na wekamu me ra katona na veika ko dou dui tukuna. E na vakasalataki iko ko koya na ovisa e lesi me qaravi iko e na ka mo cakava me baleti ira na dau vola i tukutuku.

NA DAU VAKASALA VEI IRA E CAKA VEI IRA NA CALA VAKALAWA NI MATAVEILEWAI

E na veitaratara kei iko na dau vakasala vei ira e caka vei ira na cala vakalawa ni mataveilewai, e na i matai ni gauna e rairai kina e na mataveilewai ko koya e beitaki. E nona i tavi me vakaraitaka tiko vei iko e na veigauna na i tosotoso ni nomu kisi, kei na ka ko rawa ni cakava. E na tukuna tale ga vei iko na vanua ko rawa ni kere veivuke kina me baleta na i tuvaki ni yalomu, kei na veitokoni vakailavo. E levu tale na i vakamacala ni vei qaravi ni mataveilewai vei ira e caka vei ira na cala vakalawa, e tabaki tu e na kena i vola tukutuku, na Court services.

E ratou tu vakarau me ratou vakamacalataka vei iko na veika e sega ni matata, na nomu dau vakasala ni mataveilewai, na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi, se ko koya e dau tokoni iko.

E rawa ni ko veitaratara vakadodonu sara kei koya na nomu dau vakasala ni mataveilewai, se mo qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654.

Na la'ki vakadinadina

E rawa ni ko kacivi vata kei ratou na nomu vuvale se wekamu, mo dou soli i vakadinadina e na gauna ni veilewai. E rawa ni veivakanuiqawaqawataki na soli i vakadinadina e na veilewai. E rau na vakamacalataka ko koya na dauveibeitaki kei koya na nomu dauvakasala ni mataveilewai na veika e na yaco e na veilewai kei na ka ko rawa ni namaka me yaco. E rawa ni vukeyi iko tale ga na ovisa e lesi me qaravi iko.

NI BERA NA VEILEWAI

E na tukuna vei iko ko koya na ovisa e lesi me qaravi iko se ko koya na dau vakasala ni mataveilewai na gauna kei na vanua mo tiko e na veilewai. E na vakau tale ga yani ki na nomu i tikotiko na kena i vola vakamatanitu.

E na tukuna vei iko ko koya na dau veibeitaki na veika mo cakava ni ko soli i vakadinadina. E rawa tale ga ni ko kerea mo la'ki raica taumada na rumu e na caka kina na veilewai ni bera na veilewai. Tukuna vua na nomu dau vakasala ni mataveilewai, na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi, se ko koya e dau tokoni iko, me veivosakitaka vei iko.

Tukuna vua na nomu dau vakasala ni mataveilewai se ovisa e lesi me qaravi iko, kevaka ko vinakata me veivosakitaki:

- me mai waraki iko e dua e na tautuba ni vale ni veilewai se e na vanua ni veilewai
- e dua e dau veitokoni me dabe vata tiko kei iko e na gauna ko soli i vakadinadina kina.

E NA VEILEWAI

E na nomu i tavi vaka i vakadinadina, ko na vakatarogi e na veika e yaco se na ka ko kila me baleta na cala vakalawa e caka.

E na rairai rawa ni ko raici koya e beitaki e na gauna ko soli i vakadinadina tiko kina.

E na vuqa na vale ni veilewai, e dau dua tani na vanua me ra wawa kina ko ira era na soli i vakadinadina, ia e na rawa tiko ga ni ra raici ira na lewe ni vuvale se i tokani nei koya e beitaki e na dua na vanua e na vale ni veilewai.

E bibi na veitokoni vei iko ni ko i vakadinadina, ni bera na veilewai kei na siga ni veilewai. Veitalanoataka kei na nomu dauvakasala e na mataveilewai se kei koya e tokoni iko tiko, na ka me baleta na veitokoni me ganiti iko.

Na lewa ni veilewai kei na i totogi e tau

Ni oti na veilewai, sa na macala kina ke cakava dina na cala ko koya e beitaki se sega. E na so na gauna e na lewa na mataveilewai ni sega ni cakava na cala ko koya e beitaki baleta ni a sega ni vakilai yalona tu e na gauna e cakava kina na cala.

E na so na gauna, e ratou sega ni duavata rawa e na nodratou lewa na lewe ni jiuri, ka na rawa ni vakayacori tale e dua na kena veilewai.

Kevaka sa vakatusa ko koya e beitaki ni a laba dina, se vakadinadinataki e na veilewai, e na lokuci e dua tale na siga me qai tau kina na i totogi. E na tukuna vei iko ko koya na ovisa e lesi me qaravi iko, na nomu dauvakasala ni mataveilewai se ko koya na dauveibeitaki, na siga e na tau kina na i totogi.

Kevaka e lewa na mataveilewai ni sega ni cakava na cala ko koya e beitaki baleta ni a sega ni vakilai yalona tu e na gauna e cakava kina na cala, e na tarovi me tiko me qai la'ki qaravi e na vanua e taqomaki vinaka ka ra dau qaravi kina ko ira e vakaleqai na nodra vakasama. E na veitaratara yani kei iko e dua e dau veiqaravi e na vanua oqori me vakamacalataka na i balebale ni ka e yaco.

NA KENA TAU NA I TOTOGI

Vakalawa, e dodonu vei turaga ni lewa me dikeva vakararaba na veika me baleta na kisi e na gauna e tauca kina na i totogi vei koya e cakava na cala, me vaka na i totogi sa soli oti vei ira era cakava na mataqali cala vakalawa vakaoqo, kei na veitukutuku e kumuni me baleti koya e cakava na cala.

Kevaka e vakadonuya ko turaga ni lewa, e rawa vei iko (se dua ko digitaka) mo wilika taucoko se so ga na tiki ni nomu i vola tukutuku me baleta na veileqa ko sotava e na vuku ni cala e caka vei iko, me ra rogoca ko ira era tiko e na veilewai me rogoci kina na i totogi me tau. Kerea na nomu dau vakasala ni veilewai se ovisa e lesi me qaravi iko, me kerea oqo vei turaga ni lewa e na vukumu. E dodonu me vakasamataka ko turaga ni lewa na nomu i tukutuku e na gauna e tauca kina na i totogi vei koya e cakava na cala.

NA KEREKERE ME VEISAUTAKI NA LEWA NI MATAVEILEWAI

E nodrau dodonu ruarua ko koya na dauveibeitaki kei koya e cakava na cala, me rau kerea me veisautaki na lewa ni veilewai (verdict) kei na i totogi e tau. E kena i balebale oqo ni na qai dikeva tale na kisi e dua na mataveilewai e toka e cake. Kevaka e yaco oqo, e na qai tukuna vei iko ko koya na dau veibeitaki na ka me caka.

Ni oti na veilewai

E na tau na i totogi vei koya e cakava na cala e na gauna ga sa vakadinadinataki kina ni a cakava na cala ko koya. E dau dredre toka na kena kilai vinaka na mataqali i totogi e tau. E na vakamacalataka vei iko ko ko koya na ovisa e lesi me qaravi iko se ko koya na nomu dau vakasala ni veilewai na i balebale ni i totogi e tau.

NA SEREKI MAI NA VALE NI VEIVESU

E rawa ni ra sereki koso mai na vale ni veivesu ko ira era cakava na cala, se ra qai sereki ni ra sa vakacavara na balavu ni gauna e tau e na nodra i totogi. E rawa ni totolo sara oqo mai na ka ko nanamaka, ia e baleta ni okati tiko e na nodra i totogi na gauna era a vesu tiko kina vakawawa ni bera na veilewai.

E dodonu me sereki sara mai na vale ni veivesu ko koya e cakava na cala e na gauna ga e vakacavara kina na gauna ni nona i totogi. E sega ni rawa ni tiko tale vakavesu ke sa cava na gauna e tau e na nona i totogi.

E rawa ni sereki koso mai na vale ni veivesu e dua e cakava na cala ni bera ni vakacavara na gauna e soli e na nona i totogi, kevaka e vakadonui me sereki koso (parole). E na dikeva na Matabose na New Zealand Parole Board e levu sara na nodra kisi ko ira era cakava na cala, me ra raica kevaka e na vakavu leqa e na nodra taqomaki na lewe ni vanua na sereki koso.

Kevaka e vakadinadinataki ni a laba ko koya e beitaki, e na vesu tiko me 10 na yabaki ni bera ni qai dikevi na nona kisi me sereki koso.

E virikotori na veika me ra vakamura ko ira era sereki koso. E ratou virikotora na veika me vakamuri na lewe ni Matabose na Parole Board, se ko turaga ni lewa ka tauca na i totogi vei koya e cakava na cala. E okati e na veika me vakamuri na vanua era rawa ni vakaitikotiko kina, ko cei era rawa ni veitaratara kaya, na yalani ni gauna era rawa ni biuta kina na nodra i tikotiko, kei na veika tale e so me vukea na nodra taqomaki na lewe ni vanua.

E RAWA NI KO VAKARAITAKA KI NA MATABOSE NA PAROLE BOARD, NA NOMU NANUMA ME BALETA NA SEREKI KOSO NEI KOYA E CAKAVA NA CALA

E rawa ni ko vosa e na dua na ka me baleta na sereki koso mai na vale ni veivesu nei koya e cakava na cala, kevaka sa vakacurumi oti tu na yacamu e na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa me sala ni veitaratara kei ira. E na qai rawa kina vei ratou na Matabose na Parole Board me ratou dau tukuna yani vei iko na veigauna e na rogoci kina na veika me baleta na sereki koso nei koya e cakava na cala.

Me vakadeitaki ni sa donu tiko na sala ni veitaratara kei iko, veitaratara kei ratou na ovisa, Tabana ni Veivakadodonutaki (Department of Corrections), se na tabana e dau tokoni iko.

E rawa ni ko vakaraitaka na lomamu e na dua na i vola vei ratou na Matabose na Parole Board, veivosaki e tabaki e na i yaloyalo yavala (video), se vakaveirai mata e na bose:

- **Vakaivola se veitalanoa e na talevoni ka rawa kina na veirai mata.**

Drau veivosakitaka kei koya ko drau dau veitaratara e na vuku ni Matabose na Parole Board.

- **Vakaveirai mata.**

E na ciqomi iko na Matabose na Parole Board Ko na veivosaki kei ratou vata ga e ratou na la'ki raici koya e cakava na cala, ia e na sega ni caka na veivosaki e na vale ni veivesu, ka na sega ni tiko kina ko koya e beitaki. E rawa ni ra tiko vata kei iko e na gauna ni veivosaki ko ira era dau tokoni iko.

NA MATAVEILEWAI E VAKADEITAKA NA VU NI MATE

Me vaka na kisi ni veilewai, e na vakaqaga tale ga na kisi ko koya e dau dikeva na vu ni mate e yaco, ka na rogoci na nona i vakamacala e na nona mataveilewai (Coroner's Court). Oqo na mataveilewai e dikeva vakatabakidua na vu ni mate kei na na veika e vakavolivolita, me laurai kevaka e rawa ni caka e dua na ka me tarova na kena yaco na mate vakaoqo.

E na tukuna vei iko na Minisitiri ni Lewa na Vu ni Mate (Ministry of Justice's Coronial Services) ni bera na kena rogoci, ka na vakamacalataka tale ga vei iko ko koya na ovisa e lesi me qaravi iko na veika me baleta na rogoci ni lewa. E rawa vei iko kei ratou na nomu vuvale mo dou tiko e na kena rogoci na i vakamacala me baleta na vu ni mate e na Coroners Court, ia e sega ni namaki mo dou tiko kina, vakavo ga kevaka ko dou kerei mo dou soli i vakadinadina.

E rawa ni ratou lako vata kei iko e so na nomu i tokani ki na veilewai e na Coroner's Court, me la'ki rogoci na nodratou i tukutuku. Veitaratara kei na Victim Support e na naba 0800 842 846 se na Victims Information Line e na naba 0800 650 654 me veivosakitaki e dua na dau veitokoni me tiko vata kei iko e na gauna e rogoci kina na kisi.

Ko ira ko rawa ni veitaratara kaya

E tu na veitokoni e rawa ni soli e na i vakatagedegede yadua ni veiqaravi ni tabana ni lewa e na cala vakalawa, kei na veitokoni me vukei iko e na nomu sasaga mo walia na veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko.

Oqo na matailalai ni sala ni veitaratara kei na so na mataqali veiveiqaravi e tu me baleti ira era sotava tiko e so na leqa e na nodra bula e na vuku ni cala vakalawa e caka vei ira. Kevaka ko via kila e so tale na i tukutuku me baleta na veiqaravi oqo qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654 (9 na kaloko e na mataka ki na 6 na kaloko e na yakavi, mai na Moniti ki na Vakaraubuka) se raica e na victimsinfo.govt.nz

Na tabana ni veiqaravi ni yaco na vakacalaka (ACC)

acc.co.nz
0800 101 996 Na talevoni ni kere veivuke vakailavo (Claims Helpline)
0800 735 566 Sensitive Claims Helpline
(me baleti ira era kucuvi)

Ko ira na dauvakasala vei ira e caka vei ira na cala vakalawa ni mataveilewai

0800 650 654 Victims Information Line

Na Tabana ni Veivakadodonutaki

04 460 3000
corrections.govt.nz

Na Matabose e Lewa na Sereki Koso (New Zealand Parole Board)

0800 PAROLE (727 653)
paroleboard.govt.nz

Na veitokoni vei iko taudua ga

Raica na victimsinfo.govt.nz se na i vola dusidusi ni naba ni talevoni e na i wasewase ni veiqaravi vei iko taudua ga (personal help services).

Koi ratou na ovisa

Ko rawa ni kunea na veika me baleta na siteseni ni ovisa e voleka duadua vei iko e na police.govt.nz se e na tabana wailoaloa e na mata ni i vola dusidusi ni talevoni

Na Veitokoni vei ira e caka vei ira na Cala Vakalawa (Victim Support)

0800 VICTIM (842 846) 24 na aua e na dua na siga
victimsupport.org.nz

Vanua ni nodra vakarurugi na marama (Women's Refuge)

0800 REFUGE (733 843) 24 na aua e na dua na siga
womensrefuge.org.nz

Talevoni ni vakadewa vosa (Language Line translation services)

0800 656 656
9 na kaloko e na mataka ki na 6 na kaloko e na yakavi mai na Moniti ki na Vakaraubuka, 9 na kaloko e na mataka ki na 2 na kaloko e na yakavi ni Vakarauwai.

Vakamacala leleka ni veivosa e so

Na sereki vakawawa

E ratou na sereki koya e beitaki ni cakava e dua na cala vakalawa koi ratou na ovisa, ni ratou sa vakadeitaki ni na tiko e na veilewai.

Ko koya e dau dikeva na vu ni mate

Ko koya e dau dikeva na vu ni mate e vakadeitaka na gauna, na vanua, na i cakacaka ni veivakamatei kei na vu ni kena yaco na mate. E dau via kila tale ga ke rawa ni caka e dua na ka me tarova na mataqali mate vakaoqo.

Na dauvakasala ni mataveilewai, vei ira e caka vei ira na cala vakalawa

E na vakamacalataka na i lakolako ni veilewai na vakaillesilesi ni Minisitiri ni Lewai ni Cala, ka na dau tukuna tiko vei ira e caka vei ira na cala vakalawa na i tosotoso ni qaravi ni nodra kisi.

Ko koya e beitaki

Ko koya e beitaki ni cakava na cala vakalawa

Na laba

Ni dua e vakamatea e dua tale.

Ko koya e cakava na cala vakalawa

Ko koya sa vakadinadinataki ni cakava na cala vakalawa. (Ni bera ni vakadinadinataki ni dua e cakava na cala, e vakatokai ko koya e beitaki me 'defendant'.)

Na sereki koso

Oqo na nona sereki koso mai na vale ni veivesu e dua e cakava na cala, me la'ki vakaotia na nona i totogi e na kedra maliwa na lewe ni vanua. E dodonu me vakamuraia na veika e virikotori.

Na lewa e veivakaduavatataki

Na lewa ni veivakaduavatataki e solia na galala vei koya e caka vua na cala vakalawa, me tukuna vei koya e cakava na cala na veileqa e sotava e na vuku ni cala e caka vua, me tukuna na lomana e na veika e rawa ni caka me vakavinakataki kina na i tovo ni nodra veimaliwai, ka tekivutaki na kena wali e so na leqa e basika e na vuku ni cala vakalawa e caka. E vakatokai na veivosaki e kacivi me bose ni veivakaduavatataki.

Na cala bibi vakalawa

- Na cala ni kucu se so tale na cala ni veivakamavoataki bibi.
- Na cala vakalawa e vakavuna na mavoa bibi se mate.
- Na cala e vakavuna me dau nuiqawaqawataka na nona bula e na veigauna ko koya e caka vua na cala, se na nona bula e dua se sivia na lewe ni nona vuvale.

Na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa me sala ni veitaratara kei ira

Era dau vakayagataka na veitabana ni lewa ni cala vakalawa na i vola ni yaca vunitaki oqo, me ra dau tukuna kina vei ira e caka vei ira na cala vakalawa, na veika me baleti ira era cakava na cala, me vaka na vanua sa yaco tiko kina na qaravi ni nodra kisi, kevaka e sereki vakawawa ko koya e cakava na cala, kei na gauna sa na veivosakitaki kina na nona sereki koso.

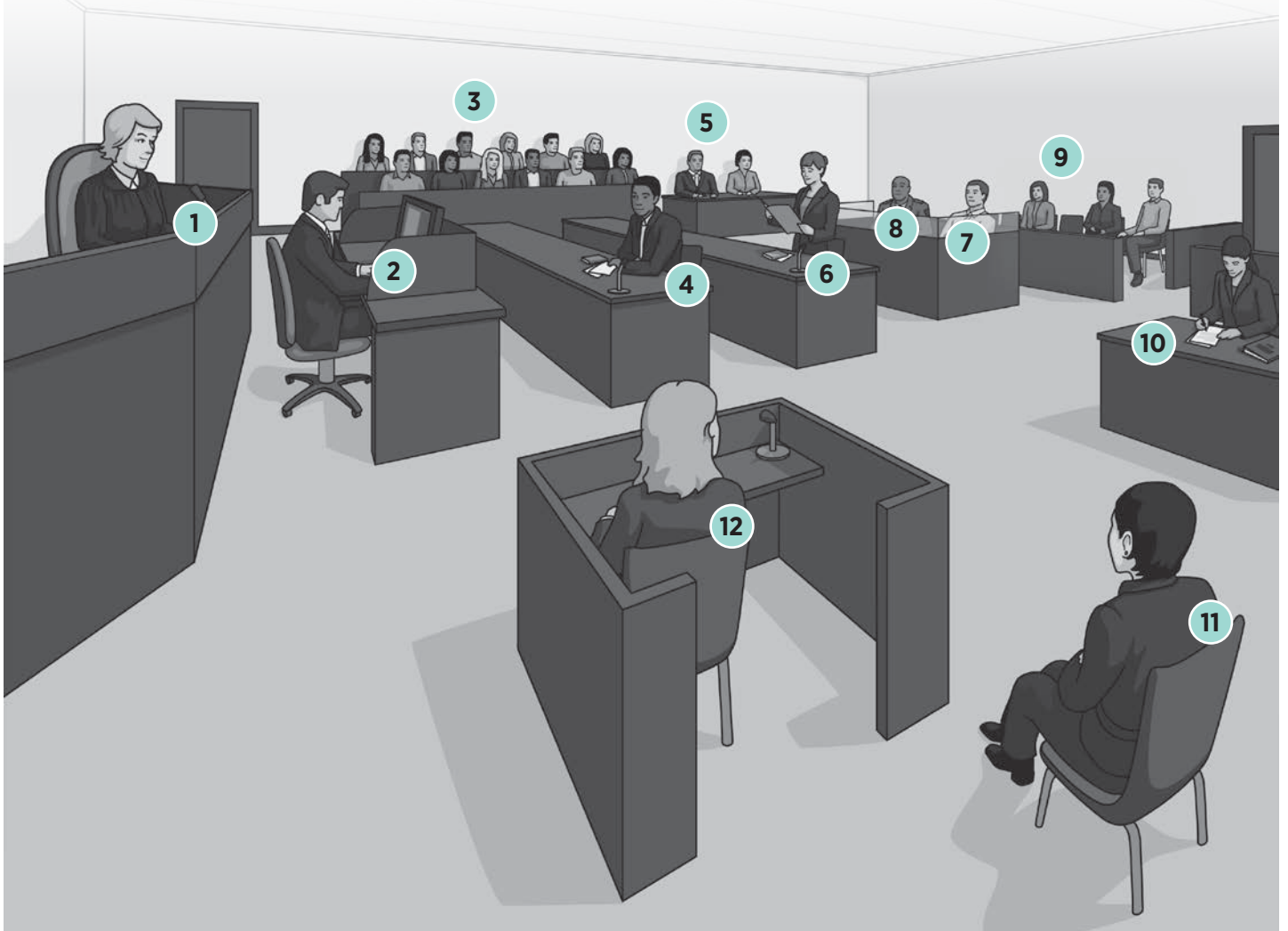
Tukuna na matailalai ni veika me baleti iko vua na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi.

Na i tukutuku me baleta na veileqa e sotavi e na vuku ni cala vakalawa e caka

Na i tukutuku dei me baleta na veileqa e sotava ko koya e caka vua na cala, e na vuku ni cala e caka. E dau volai na i tukutuku ni veileqa e sotava tiko ko koya e caka vua na cala, ia e rawa ni tiko tale ga na i taba, droini se serekali. E dodonu me vakasamataka ko turaga ni lewa na i tukutuku oqo e na gauna e tauca kina na i totogi vei koya e cakava na cala. E rawa ni wilika na nona i tukutuku me ra rogoca ko ira era tiko e na veilewai, ni bera ni tau na i totogi.

Na rumu e caka kina na veilewai

E vakaraitaki e na i vakatakarakara oqo na i tuvaki ni dua na rumu ni veilewai kei ira ko rawa ni raici ira kina.

1. **Judge** na turaga ni lewa e liutaka na veilewai. E vakatulewa ni cakava dina na cala ko koya e beitaki, ia, kevaka e ratou tiko na lewe ni jiuri, e ratou na vakatulewa kina.
2. **Registrar** na vunivola e vukei turaga ni lewa ka raica me vakamuri vakadodonu na veika e caka e na gauna ni veilewai.
3. **Jury** e 12 na lewena, ka ratou na vakatulewa kevaka e cakava dina na cala ko koya e beitaki.
4. **Prosecutor** e vakaitavi e na vuku ni matanitu ka na vakaraitaka na veika e vu ni veibeitaki vei koya e nanumi ni cakava na cala.
5. **Media** ko ira na dau vola i tukutuku ka ra tabaka na veika me baleta na kisi.
6. **Defendant's lawyer** na loya e matataki koya e beitaki.
7. **Defendant** ko koya e beitaki ni cakava na cala.
8. **Prisoner's escort** ko koya e tomani koya e beitaki ni cakava na cala.
9. **Public gallery** na vanua me ra dabe kina na lewe ni vanua raraba, na matavuvale kei ira na veiwekani kei koya e caka vua na cala, kei ira era soli i vakadinadina ni oti na nodra i tavi.
10. **Court victim advisor** e vukei koya e soli i vakadinadina me kila vinaka na veika e dau yaco e na veilewai. E na sega ni dau tiko e na rumu ni veilewai e na gauna taucoko.
11. **Witness' support person** ko koya e veitokoni vei koya e soli i vakadinadina e na veilewai, ka vakadonuya ko turaga ni lewa na veitokoni oqo.
12. **Witness** ko koya e soli i vakadinadina e na veika e yaco kei na veika e kila me baleta na cala vakalawa e caka.